

پایه‌های آوابی همسان دولختی

وزنای این درس حاصل تکرار یکی در میيون رکنای عروضیه. به دلیل آهنجگین بودن و خاص بودن تعریف وزنای دوری یا همسان دولختی، معمولاً استقبال خاصی از طرح سؤال تو این درس میشے. تو گنکورای نظام قدیم و جدید، هر دو، یکی از مباحثت اصلی که از عروض سؤال می‌آمد، همین وزنای دوری (همسان دولختی) بوده. آزمایشیا هم که خب تابع گنکور هستن: اگه محدوده فقط همین باشه، تعداد خوبی سؤال میدن، اگه محدوده جامع باشه، بازم معمولاً به سؤالی، به این درس اختصاص میدن.

توجه: یه چندتا وزن همسان دولختی هستن که تو کتاب درسی نیومن، اما طراحای آزمایشی به این وزنا علاقه دارن، چرا که تو کتاب نظام قدیم و کنکور نظام قدیم هم بوده، حتی ممکنه تو کنکور شما هم بیاد. بعضی از این وزنا، مثلاًی شعریش تو درسای ادبیات عمومی تون اومده پس توصیه ما ایته که هر وزنی تو درستامه و تستا می‌بینی تمرین کنی. چه طور تعریف کنم؟

پیشنهاد کاربردی عروض و قافیه: توی هر وزن برو یه غزل بخون و با خوندن هر مصراع، وزن رو با ریتم دنبالش بخون، اگه بتونی آهنگین بخونی که خیلی عالیه. غزل از کجا بیارم؟ بیتاوی که ما به عنوان مثال می‌دیم رو سرج کن و شعر کاملش رو بخون. این طوری کثارت مریتای تقطیعی که انجام میدی، با وزن و آهنگ شعرها هم آشنا میشی.

اوزان دولختی یا دوری <

آموزش و تمرین سه‌مازی

دو بیت با پایه‌های آوازی همسان دولختی و در نتیجه دارای وزن دولختی ببین:

کشته معاشق را درد نباشد که خلق زنده به جان اند و مازنده به تأثیر او

وزن این بیت، حاصل تقسیم‌بندی هجاهای بهصورت ۴۳۳۲ بوده و از تکرار یکی درمیان ارکان عروضی (وزن واژه‌های) مفتولن (—۱۱—) و فاعلن (۱—۱—) بهدست آمده است: در نتیجه وزن بیت، همسان دولختی یا دوری است. اگر دقیق کنی هر مصراع از دو قسمت کاملاً مساوی درست شده و قسمت دوم مصراع، تکرار موسیقی قسمت اول است.

امیدوار چنانم که کار بسته برآید وصال چون به سرآمد فراق هم به سرآید

نیمه مص擐اع دوم												نیمه مص擐اع اول												پایه‌های آوایی
ن	د	ر	ا	ب	ت	ب	س	ر	ب	ک	ک	ن	ن	ا	ج	و	ار	م	د	ا				
ن	د	ر	ا	ب	ت	ب	س	ر	ب	ک	ک	ن	ن	ا	ج	و	ار	م	د	ا				
-	-	ا	م	د	ر	ا	م	د	ب	ن	ن	ا	ج	و	ار	م	د	ا	م	د	ا	م	د	
-	-	ا	م	د	ر	ا	م	د	ب	ن	ن	ا	ج	و	ار	م	د	ا	م	د	ا	م	د	
فعالتن					مفاعلن					فعالتن					مفاعلن					وزن				

وزن این بیت حاصل تقسیم‌بندی هجاها به صورت ۴تا ۴تا بوده و از تکرار یکی در میان ارگان عروضی مفاعلن (ا-ا-) و فعالتن (ا-ا-) ساخته شده است؛ در نتیجه وزن این بیت، همسان دولختی یا دوری است و همان‌طور که می‌بینی یه هر مص擐اع هم از دو قسمت کامل‌ماساوی درست شده و قسمت دوم، تکرار موسیقی قسمت اول است.

نکته: در اوزان همسان دولختی یا دوری، هر نیمه مص擐اع در حکم یک مص擐اع است (هر مص擐اع هم در حکم یک بیت است)، به همین دلیل در خواندن اوزان دوری در پایان هر نیمه مص擐اع یک مکث و توقف وجود دارد. (در اوزان غیردوری فقط در پایان مص擐اع‌ها مکث می‌کنیم، اما در اوزان دوری در پایان نیمه مص擐اع‌ها هم مکث داریم). اگر می‌خواهی وزن همسان تک‌پایه‌ای را از وزن همسان دولختی تشخیص بدھی، یک راه همین است که ببینی کدام بیت در پایان نیمه مص擐اع‌های خود یک مکث دارد.

مثال برای وزن دوری (دولختی) :

میوه نمی‌دهد به کس باعغ تفرج است و بس جز به نظر نمی‌رسد سب سب درخت قامتش

وقتی این بیت را می‌خوانی، بعد از کلمه «کس» یا «نمی‌رسد» مکث می‌کنی، این مکث نشانه دوری بودن وزن بیت است. علاوه بر این وزنی که در نیمه مص擐اع اول می‌شود، در نیمه مص擐اع دوم تکرار می‌شود و این همان ویژگی اوزان دوری است.

مثال برای وزن غیردوری:

کس ندیده است تو را یک نظر اندر همه عمر که همه عمر دعاکوی و هوادار تو نیست

این بیت را هم می‌توانی مثل بیت قبلی با یک مکث در وسط آن بخوانی؟ نه! این نداشتن مکث در میان مص擐اع، نشانه‌ای است برای که وزن بیت دوری نیست.

نکته: حتماً به خاطر داری که گفته‌یم هجا آخر مص擐اع نباید کوتاه (ا) یا کشیده (-ا) باشد و این هجا اگر کوتاه یا کشیده بود، آن را بلند (-) حساب می‌کنیم. از طرف دیگر فهمیدی هر نیمه مص擐اع در اوزان دوری، در حکم یک مص擐اع است: پس هجا پایانی نیمه مص擐اع‌ها هم مانند هجا آخر مص擐اع نباید کوتاه (ا) یا کشیده (-ا) باشد و اگر این‌گونه بود آن را یک هجا بلند (-) در نظر می‌گیریم؛ پس وقتی می‌خواهی وزن یک بیت را تشخیص بدھی و ببینی آیا این وزن دوری است یا نه، اول شرایط دوری بودنش را بررسی کن. اگر بیت این شرایط را داشت، دقت کن در تعطیع، هجا پایانی نیمه مص擐اع‌ها نمی‌تواند کوتاه و کشیده باشد.

هر که دلارام دید از دلش آرام رفت چشم ندارد خلاص هر که در این دام رفت

رقت رام شا ل د آ دید رام رام لا د ک هر												رقت رام شا ل د آ دید رام رام لا د ک هر												پایه‌های آوایی
رقت	ر	ق	ت	ر	ا	م	ش	ا	ل	د	آ	د	د	ر	ا	م	ش	ا	ل	د	آ	د	ر	
رقت	ر	ق	ت	ر	ا	م	ش	ا	ل	د	آ	د	د	ر	ا	م	ش	ا	ل	د	آ	د	ر	ا
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
فعالن					مفتعلن					فعالن					مفتعلن					وزن واژه				

وزن این بیت حاصل تقسیم‌بندی هجاها به صورت ۴تا ۴تا بوده و از تکرار یکی در میان وزن واژه «مفتعلن» و «فعالن» به دست آمده است. همان‌طور که می‌بینی هجا پایان نیمه مص擐اع‌ها یعنی «دید» و «لاص» و هجا پایانی دو مص擐اع کشیده بوده و باید بلند در نظر گرفته شوند.

طرف کرم ز کس نبست این دل پر امید من گرچه سخن همی برد قضه من به هر طرف

من	د	می	آ	پر	ل	د	این	د	بست	ن	کس	ز	ک	فر	پایه‌های آوایی	
رف	ط	هر	پ	من	ی	ص	قص	د	رد	ب	می	خن	نم	چ	ن	
-	ل	-	ل	-	ل	ل	-	ل	ل	-	ل	-	ل	ل	-	
-	ل	-	ل	-	ل	ل	-	ل	ل	-	ل	-	ل	ل	-	
مفاعلن				مفتعلن				مفاعن				مفتعلن				وزن

وزن این بیت حاصل تقسیم‌بندی هجاهای به صورت ۴ تا ۴ تا بوده و از تکرار یکی در میان ارکان «مفتعلن» و «مفاعن» به دست آمده است. همان‌طور که می‌بینی هجای پایان نیمه مصراع در مصراع اول، گشیده بوده و باید بلند در نظر گرفته شود.

فهرست وزن‌های همسان دولختی (دوری)

فهمیدیم وزن‌های دوری (دولختی) وزن‌هایی هستند که دو وزن واژه در آن یکی در میان تکرار می‌شود. وزن‌های دوری (دولختی) رایج، محدودند و ما فقط شش وزن دوری (دولختی) را نام می‌بریم که در کتاب درسی و تست‌ها پر تکرار بوده‌اند.

نوع دوم دسته‌بندی	نشانه‌های هجایی	وزن
--ل / ل-- / --ل / --	--ل / ل-- / --ل / ل--	۱. مفعول فاعلان مفعول فاعلان
--ل / ل-- / --ل / ل--	--ل / ل-- / --ل / ل--	۲. مفعول مفاعلن مفعول مفاعلن
ندارد	-ل-ل / -ل- / -ل-ل / -ل-	۳. مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن
ندارد	-ل-ل / ل-ل / -ل-ل / ل-ل	۴. مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن
ندارد	-ل-ل / ل-ل / -ل-ل / ل-ل	۵. مفاعلن فعالاتن مفاعلن فعالاتن
ندارد	ل-ل-ل / ل-ل- / ل-ل-ل / ل-ل-	۶. فعالات فعالاتن مفاعلن فعالات

فایده دیدن این وزنا اینه که تو تقطیع ابیات دنبال یکی از این وزنا بگردی تا هم زودتر به جواب بررسی و هم از خودت وزنای عجیب و غریب در نیاری.

- نکته:** ۱ همان‌طور که می‌بینی وزن‌های دوری بر اساس تقسیم هجاهای به صورت ۳ تایی ۴ تایی، ۴ تایی ۳ تایی یا ۴ تایی ۴ تایی به دست می‌آیند.
 ۲ وزن «مفاعلن فعالاتن مفاعلن فعالاتن» و «فعالات فعالاتن مفاعلن فعالاتن» در کتاب درسی نظام جدید نیامده و از آنجا که این وزن‌ها معمولاً در تست‌ها می‌آیند، آن‌ها را در جدول آورده‌ایم.

بریم سراغ هر کدام از وزنا و او نا رو بررسی کنیم:

۱ مفعول فاعلان مفعول فاعلان (-ل / ل-- / --ل / -ل-) یا **مستفعلن فعلون مستفعلن فعلون** (-ل- / ل-- / --ل / ل--)
 این وزن حاصل تقسیم‌بندی هجاهای به صورت ۳ تا ۴ تا بوده و از تکرار یکی در میان ارکان عروضی مفعول (-ل) و فاعلان (-ل-) به دست می‌آید. البته این وزن را می‌توان به صورت ۴ تایی ۳ تایی نیز تقسیم کرد که وزن به صورت «مستفعلن فعلون مستفعلن فعلون» در می‌آید. این دو وزن یکی هستند و فقط نوع تقسیم‌بندی هجاهای در این دو وزن متفاوت است.

عمرم به آخر آمد هشقم هنوز باقی وز می چنان نه مستم کز هشقم روی ساقی

قی	با	نو	ز	ه	قی	شم	مد	را	خ	آ	ب	رم	غم	پایه‌های آوایی		
قی	سا	ی	رو	ی	قی	عش	کز	تم	نم	ن	نا	می	وز	ن		
-	-	ل	-	ل	-	-	-	-	-	ل	-	ل	-	-		
-	-	ل	-	ل	-	-	-	-	-	ل	-	ل	-	-		
فاعلان				مفعول				فاعلان				مفعول				وزن

اگر هجاهای را به صورت ۳ تا ۴ تا تقسیم کنیم، وزن بالا به دست می‌آید. البته همان‌طور که گفته شد هجاهای را به صورت ۴ تا ۳ تا هم تقسیم کنیم که وزن به صورت «مستفعلن فعلون مستفعلن فعلون» به دست می‌آید.

در دست خوب رویان دولت بود اسیری هر سلطنت که خواهی می‌کن که دلپذیری

پایه‌های آوایی	وزن	مفعول	فاعلاتن	مفعول	فاعلاتن	مفعول	فاعلاتن	مفعول	هف	شل	ط	نت	که	خا	هی	می	گن	ک	دل	پ	ذی	ری	ری	سی	سی	

وزن این بیت هم مثل قبلی است.

۲ مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن (—_ / _— / —_ / —) یا مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن (—_ / _— / —_ / —)

این وزن حاصل تقسیم‌بندی هجاهای به صورت ۴تا بوده و از تکرار یکی در میان ارکان عروضی (وزن واژه‌های) مفعول (—_ /) و مفاعیلن (/_—) به دست می‌آید. البته این وزن را می‌توان به صورت ۴تا یکی نیز تقسیم کرد که وزن به صورت «مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن» در می‌آید. این دو وزن هم یکی هستند و فقط نوع تقسیم‌بندی هجاهای این دو وزن متفاوت است.

هر کاو نظری دارد با یار کمان ابرو باید که سپر باشد پیش همه پیکان‌ها

پایه‌های آوایی	وزن	مفعول	مفاعیلن	مفعول	مفعول	را	با	رد	دا	ظ	کو	هف	با	ی	م	ه	ش	پی	ن	ب	ر	ک	ما	ن	ب	

اگر هجاهای را به صورت ۳تا ۴تا تقسیم کنیم، وزن بالا به دست می‌آید. البته همان طور که گفتیم می‌توانیم هجاهای را به صورت ۳تا ۳تا هم تقسیم کنیم که وزن به صورت «مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن» به دست می‌آید.

می‌خواه و گل افسان کن از دهر چه می‌جویی این گفت سحرگه گل بلبل تو چه می‌گویی

پایه‌های آوایی	وزن	مفعول	مفاعیلن	مفعول	مفعول	شل	خر	س	گ	خا	می	این	بی	جو	می	ج	از	گن	گل	بی	بی	بی	بی	بی		

وزن این بیت هم مثل بیت قبلی است.

نکته: اوزانی که با رکن عروضی «مفعول —_ / شروع می‌شوند، مثل وزن «مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن» و وزن «مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن» همیشه به دو صورت دسته‌بندی هجایی می‌شوند. این وزن‌ها را هم می‌توانی به صورت ۳تا ۴تا یکی تقسیم کنیم هم ۴تا یکی ۴تا یکی.

۲ مفتولن فاعلن مفتولن فاعلن (—_ / _— / _— / _—)

این وزن حاصل تقسیم‌بندی هجاهای به صورت ۴تا ۳تا بوده و از تکرار یکی در میان ارکان مفتولن (—_ / _—) و فاعلن (—_ /) به دست می‌آید.

آتش رخسار گل خرمن بلبل بسوخت جهره خندان شمع آفت پروانه شد

پایه‌های آوایی	وزن	مفتولن	فاعلن																							

اگر هجاهای را به صورت ۴تا ۳تا تقسیم کنیم، وزن بالا به دست می‌آید. هجای پایان نیم مصراع در مصراع دوم و هجای پایانی مصراع اول هم باید بلند در نظر گرفته شوند.

هر گل و پرگی که هست یاد خدا می‌کند بیل و قمری چه خواند یاد خداوندگار

نَد	كَيْ	مَيْ	دا	خَ	دَ	يَا	هَسْت	كَيْ	گَيْ	بَرْ	لَ	كَيْ	هَرْ	پایه‌های آوایی
گار	د	ون	دا	خ	د	يَا	خاند	چ	ري	هم	ل	ب	بل	
-	ا	-	-	ا	ا	-	ـ	ا	-	-	ا	ا	-	نشانه‌های هجایی
ـ	ا	-	-	ا	ا	-	ـ	ا	-	-	ا	ا	-	
فاعلن			مفتعلن				فاعلن			مفتعلن				وزن

وزن این بیت هم مثل قبلی است، البته هجای پایان نیم مصراع‌ها و هجای پایان مصراع دوم کشیده‌اند و پاید آن‌ها را بلند در نظر بگیریم.

٤ مفتعلن مفعلن مفعلن مفعلن (-UUU-U- / -UUU-U- / -UUU-U- / -UUU-U-)

این وزن حاصل تقسیم‌بندی هجاهای به صورت ۴تا ۴تا بوده و از تکرار یکی در میان ارکان عروضی مفتولن ($- لـ لـ$) و مفاعلن ($لـ لـ$) به دست می‌آید.

فاتحه‌ای چو آمدی بر سر خسته‌ای بخوان لب پگشا که می‌دهد لعل لبت به مرده جان

خانه	ب	ای	ت	خس	ر	س	بر	دی	م	آ	ج	ای	ح	ت	ف	پایه‌های آوایی
جان	د	مر	ب	بت	ل	ل	لع	هند	ذ	می	ک	شا	گ	ب	لب	نیمه‌های هجایی
-	ا	-	ا	-	ا	ا	-	-	ا	-	ا	-	ا	ا	ا	وزن
مفاعلن				مفتعلن				مفاعلن				مفتعلن				

اگر هجاه را به صورت ۴ تا ۴ تقسیم کنیم، وزن بالا پدیدست می‌آید.

دل به امید دوی او همدم جان نیم شود جان به هوا کوئ او خدمت آن نص کند

وزن	مفععلن	مفتعلن	مفععلن	مفتعلن	نیازهای هجایی
شدید	شمشمش	مشمشمش	مشمشمش	مشمشمش	پایه‌های آوازی
لطف	لطفلطف	طفطفطف	طفطفطف	طفطفطف	نیازهای هجایی
نهاد	نهادنهاد	نهادنهاد	نهادنهاد	نهادنهاد	

۱۹۵۳ این بیت هم مثا، قلی است.

٥- مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن (UU-UU-UU-UU)

این وزن در کتاب بیان نشده، اما از آنجا که در بیت‌های کتاب به صورت غیرمستقیم آمده و در تست‌ها هم آورده شده، باید گفته شود. این وزن حاصل تقسیم‌بندی هجاهای به صورت ۴ تا ۴ تا بوده و از تکرار یکی در میان ارکان عروضی مفاعلن (ا-ا-) و فعلاتن (الا-ا-) به دست می‌آید.

مبین به موي سفيدم که همچو صبح بهاران در اين بساط به جز پردههای خواب ندارم

رایج	ها	ب	ج	ضب	ج	هم	ک	دم	فی	س	ی	مو	ب	بینز	م	باشهای آوایی
رم	دا	ن	خاب	ی	ها	د	پر	جز	ب		ساط	ب	رینز	ذ		
-	-	ا	ا	-	ا	-	ا	-	-	ا	ا	-	ا	-	ا	
-	-	ا	ا	-	ا	-	ا	-	-	ا	ا	-	ا	-	ا	
فعالتن				مفاعلن				فعالتن				مفاعلن				وزن
نیازهای هجایی																

اگر هجاهارا به صورت ۴ تا ۴ تا تقسیم کنیم، وزن بالا پهdest می‌آید.

پیاده رفتن و ماندن به از سوار بر اسبی که ناگهت به زمین پر زند چنانکه نمانی

۱ هذن این است هم مثا، است قبله، است.

نکته: ممکن است یک هجا از رکن آخر وزن «مفاعلن فعالتن مفاععلن فعالاتن» حذف شده و وزن «مفاععلن فعالاتن مفاععلن فعلن» ساخته شود. این وزن دوری

• ١٦٥ •

(--||-/-||-|||/-||-||-/-|||) : نَفْسٌ مُّكَلَّمَةٌ بِلِلَّهِ كَلَامٌ

این وزن هم مثل وزن قبلی در کتاب بیان نشده، اما بهتر است که آن را بلد باشی. این وزن حاصل تقسیم‌بندی هجایها به صورت ۴تا ۴تا بوده و از تکرار یکه در میان ارکان عروض فعلات (۱۱۱۱-۱-۱) و فاعلات (-۱-۱-۱-) به دست می‌آید.

دل هر که صد کردی نکشد سر از گمند نه دگر امداد دارد که رها شود بند

وزن	فعلات	فاعلاتن	نیزه‌های هجایی	نیزه‌های آوایی												
ذت	من	ک	رَزْ	سَشْ	شَدَ	کِ	نَ	دِدِ	تُكَرِ	صِيدِ	کِ	هَرِ	لِ	دِ	نِ	پایه‌های آوایی
ذت	بن	زِ	وَدِ	شِ	هَا	رِزِ	کِ	رَدِ	دا	مِيدِ	أِ	ثَغِرِ	دِ	نِ	نِ	نیزه‌های هجایی
-	-	ا	-	ا	-	ا	ا	-	-	ا	-	ا	ا	ا	ا	
-	-	ا	-	ا	-	ا	ا	-	-	ا	-	ا	ا	ا	ا	

۱ اگ هجاهای، ای بدهم، تا آتا تقسیم کنیم، وزن، بالا بهدست مرآید.

دل هالمى بىزۇزى چو مىزار يېفروزى تو از اين چە سود دارى كە نەي كىنى مدارا

زی	رو	ف	بَر	ذار	ع	خ	زی	سو	ب	می	ل	عا	ل	د	پایه‌های آوازی	
را	دا	دَا	مَ	نِي	كَ	مِي	بَ	كَ	رِي	دَا	سُود	جَ	زِيَّ	ا	تُ	
-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	شانه‌های هجایی	
-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	U		
فاعلاتن				فعلات				فاعلاتن				فعلات				وزن

۱ هزار این بیت هم مثا، بیت قبله، است.

بررسی چند بیت دارای اختیارات شاعری

از آنجا که در کتاب درسی و در تست‌های مختلف، بیت‌هایی آورده شده که وزن آن‌ها فقط با رعایت اختیارات بهدست می‌آید، چند بیت دارای اختیار از بعضی وزن‌های این درس آورده‌ایم.

پادآوری: ممکن است بعد از تقطیع یک بیت، هجاهای مقابله هم در دو مصراع به‌طور کامل یکسان نباشند؛ برای مثال دو هجای مقابله هم در دو مصراع یکی بلند و یکی کوتاه باشند. در این گونه موارد شاعر از اختیارات شاعری استفاده کرده است. (با توجه به نظم کلی بیت، ببین با تغییر کدام هجا نظم بیت به‌طور حداکثری رعایت می‌شود.)

ترک سر خود گفتن زباقدمی باشد در پای تو افتادن شایسته دمی باشد

پایه‌های آوایی																						
شده	با	می	ذ	ت	پس	شا	ذن	تا	اف	ث	ی	پا	در									
شده	با	می	ذ	ت	پا	زی	تن	گف	خُد	ر	س	ک	تر									
-	-	-	U	U	-	-	-	-	-	U	U	-	-									
-	-	-	U	U	-	-	-	-	-	U	U	ـ	-									
مفاعیلن				مفهول				مفاعیلن				مفهول										
نشانه‌های هجایی																						
وزن																						

هجای دوم مصراع دوم اختیار داشته و برای حفظ نظم کلی بیت باید بلند در نظر گرفته شود.
شکل دیگر وزن: مستفعل مفعول مفعول مستفعل مفعول

سلسله موی دوست حلقة دام بلاست هر که در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست

پایه‌های آوایی																						
لاست	ب	م	دا	پی	قی	خل	دوست	ی	مو	ی	بل	بن	بل									
راست	ج	ما	زین	غ	ر	فا	نیست	ق	خل	رین	ذ	ک	هر									
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ									
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ									
فاعلن				مفتعلن				فاعلن				مفتعلن										
نشانه‌های هجایی																						
وزن																						

هجاهای چهارم و دوازدهم مصراع اول اختیار داشته و برای حفظ نظم کلی بیت باید بلند در نظر گرفته شوند. هجای پایانی نیمه مصراع‌ها و هجای پایانی مصراع‌ها هم باید بلند در نظر گرفته شوند.

نديدم آبی و خاکی بدین لطافت و پاکی تو آب چشمه حیوان و خاک غالیه بویی

پایه‌های آوایی																						
کی	پا	ت	ف	ث	طا	ف	ل	دین	ب	ب	کی	خا	ئی	بی	ن							
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ							
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ							
فعلان				مفاعلن				فعلان				مفاعلن										
نشانه‌های هجایی																						
وزن																						

هجای پنجم مصراع اول اختیار داشته و برای حفظ نظم کلی بیت باید کوتاه در نظر گرفته شود.

نحوه تست:

برای اینکه از پس این تستا بربایی، همیشه لازم نیست گزینه‌ها را تقطیع کنی؛ می‌توانی شرایط دوری بودن وزن رو چک کنی. ببین کدام بیت مکثی وسطش نداره و نمی‌شه گفت که از دو تا نیم مصراحت به وجود آمده؛ البته تا راه بیفتی، از تقطیع کمک بگیر.

۱. کدام بیت در وزن دولختی (دوری) سروده نشده است؟

هر کاو به وجود خود دارد ز تو پروای
گو دل ما خوش مباش گر تو بدین دلخوشی
چون پس پرده می‌رود این همه دلربایی‌ات
تشتة مخمور نگر ای شه خمار بیا

۱) یا چشم نمی‌بیند یا راه نمی‌داند

۲) ما سپر انداختیم گر تو کمان می‌کشی

۳) پرده اگر برافکنی، وه که چه فتنه‌ها رود

۴) عاشق مهجور نگر عالم پرشور نگر

پاسخ: گزینه ۴)

وزن گزینه ۴) از تکرار چهار رکن مفتعلن به صورت «مفتعلن مفتعلن مفتعلن» به وجود آمده و همسان تک‌پایه‌ای است نه دولختی (دوری).
تقطیع گزینه ۴):

پایه‌های آوازی															
نشانه‌های هجایی															
وزن															
گ	ن	ش	م	ل	ع	گز	ن	جور	م	ق	ش	ع			
ب	ب	م	ب	ه	ب	غ	ب	م	م	ب	ب	ت			
-	ل	ل	-	ل	ل	-	ل	ل	-	ل	ل	ل			
-	ل	ل	-	ل	ل	-	ل	ل	-	ل	ل	ل			
مفتعلن			مفتعلن			مفتعلن			مفتعلن			وزن			

بررسی سایر گزینه‌ها

گزینه ۱) «مفهول مفاعیلن مفعول مفاعیلن» یا «مست فعل مفعولن مست فعل مفعولن»

گزینه ۲) «مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن»

گزینه ۳) «مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن»

۴) همون طور که گفتم هر وقت خواستی ببینی دو جور دسته‌بندی می‌شه یا نه، ببین کدام بیت اولش «مفهول» هست.

۵) وزن کدامیک از ایات به دو صورت قابل دسته‌بندی است؟

چاره عشق احتمال شرط محبت وفاست
این یوسف خوبی را این خوش قد و قامت را
بدان امید دهم جان که خاک کوی تو باشم
بیشن ما نیاورد طاقت حسن روی او

۱) صبر کن ای دل که صبر سیرت اهل صفات

۲) ای خواجه نمی‌بینی این روز قیامت را

۳) در آن نفس که بمیرم در آرزوی تو باشم

۴) هر که به خویشتن رود ره نبرد به سوی او

پاسخ: گزینه ۲)

وزن گزینه ۲)، «مفهول مفاعیلن مفعول مفاعیلن» است. این وزن را به صورت آتا آتا هم می‌توان تقسیم کرد که وزن به صورت «مست فعل مفعولن» در می‌آید، اما وزن بقیه ایات فقط به یک صورت تقسیم‌بندی می‌شود.
تقطیع گزینه ۲):

پایه‌های آوازی																			
نشانه‌های هجایی																			
وزن																			
ر	ت	م	ت	ب	ب	ق	ق	ز	ز	ر	ای	ای	ب	م	ن	ج	خ	ای	ای
ر	ت	م	ت	ب	ب	د	د	ق	ق	خ	ای	ای	ر	خ	ف	س	یو	این	این
-	-	-	ل	ل	-	-	-	-	-	-	ل	ل	ل	ل	ل	ل	-	-	-
-	-	-	ل	ل	-	-	-	-	-	-	ل	ل	ل	ل	ل	ل	-	-	-
مفاعیلن			مفهول			مفاعیلن			مفهول			وزن							

بررسی سایر گزینه‌ها

گزینه ۱) «مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن»

گزینه ۲) «مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن»

گزینه ۳) «مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن»

۱۰۸۶. وزن بیت «دل هر که صید گردی نکشد سر از گفتند / نه دگر امید دارد که رها شود ز بندت» در کدام گزینه آمده است؟

۱) مفعول مقاعیلن // مفعول مقاعیلن ۲) فعلات فاعلاتن // فعلات فاعلاتن ۳) مفعول فاعلاتن // مفعول فاعلاتن ۴) مفتعلن فاعلن فاعلن

۱۰۸۷. وزن واژه‌های نوشته شده مقابل چند مورد نادرست است؟

«گزتم جواز نباشد (مفاعلن فعلاتن) - به قیاس در نگنجی (فعلات فاعلاتن) - سلطان که خشم گیرد (مستفعلن فعلون) - گر منزلتی دارم (مفعول فعلاتن) -

ای جان خردمندان (مستفعل مفعولن) - گرچه بخواند هنوز (مفتعلن فاعلن) - صحبت از این شریف تر (مفتعلن مقاعلن)»

۴) چهار

۳) سه

۲) دو

۱) یک

۱۰۸۸. کدام وزن‌ها را می‌توان به گونه دیگری تیز بیان کرد؟

الف) مفاعلن فعلاتن مقاعلن فعلاتن

ج) مفعول فعلاتن مفعول فعلاتن

ه) مستفعل مفعولن مستفعل مفعولن

۱) ج، ه

۳) د، ب

۲) ب، د

نکته دارتر

۱۰۸۹. نشانه‌های هجایی رو به رو با کدام بیت متناسب است؟ (- ل / - ل / - ل / - ل / - ل / - ل)

بی خویشتم کردی بسوی گل و ریحان‌ها
و آنچه خود داشت ز بیگانه تمایم کرد
پر کن قبح که بسی می‌می‌مجلس ندارد آبی
همدم گل نمی‌شود یاد سمن نمی‌کند

۱) وقتی دل سودابی می‌رفت به بستانها

۲) سال‌ها دل طلب جام جم از ما می‌کرد

۳) مخمور جام عشق ساقی بده شرابی

۴) سرو چمان من چرا میل چمن نمی‌کند

۱۰۹۰. نوع پایه‌های آوازی کدام مصراج متفاوت است؟

۱) ستگ کجا بت شود از بتتراش

۳) که می‌رود که پیام به شهریار رساند

۱۰۹۱. کدام عبارات به ترتیب کامل‌گننده وزن ابیات زیر است؟

الف) امید در شب زلفت

ب) دگرم مگو که خواهم که ز درگاهت برانم

۱) بیندم از جانم - دل من را کرمی کن

۳) طالع اگر مدد دهد - دور از این بهتر نباشد

۱۰۹۲. وزن کدام بیت دولختی (دوری) نیست؟

۱) مسلمانان مسلمانان چه باید گفت یاری را

۲) هر چند نمی‌سوزد بر من دل سنگیت

۳) چون است حال بستان ای باد نوبهاری

۴) بار غمت می‌کشم وز همه عالم خوشم

۱۰۹۳. همه بیتها از تکرار وزن دولختی (مفتعلن فاعلن) تشکیل شده‌اند؛ به جز

طبع به دور ۵هانت ز کام دل ببریدم
کمه دل از تسو بزن‌دارم
۲) به یاد روی لطیفت - به پیام آشنایی
۴) قطره باران ما - گر من آلوده‌دامنم

۱) در شهر یکی کس را هشیار نمی‌بینم

۲) کرده گلو پر ز باد قمری سنجاب‌پوش

۳) دلشده پای بند گردن و جان در کمتد

۴) صبح برآمد ز کوه چون مه نخسب ز چاه

۱۰۹۴. بیت کدام گزینه در وزن همسان دولختی سروده شده است؟

۱) دگر چه بخیه چه مرهم ز هر دو کار گذشت

۲) تلف گشت عمرم در آیام مهر

۳) کرشمهای که جنون آورد تعقل آن

۴) هر شب به جست‌وجویش گردم به گرد کویش

۱۰۹۵. الگوی هجایی کدام مصراج در مقابل آن نادرست ذکر شده است؟

۱) درود دیده گوهر نثار لعل فشانم: ل - ل / ل - ل / ل - ل / ل - ل / ل - ل

۲) در داستان نباید اسرار عشق بازان: - ل / - ل / - ل / - ل / - ل

۳) گر به فریب می‌کشی ور به عتاب می‌کشی: - ل - ل / - ل - ل / - ل - ل

۴) گر طالب دیداری از خلد بربین بگذر: - ل - ل / - ل - ل / - ل - ل

۱۱.۵. همه گزینه‌ها به جز در وزن دولختی (دوری) سروده شده‌اند.

حاکم به باد فتاده ای سیل بنیان کن من
از دل خاک بشتوی ناله در دنگ من
تا آب رحمت بپرند از صحن آتشدان ما
کامروز پیش چشمم در بوستان گشادی

- (۱) ای گریه دل را صفاده رنگی به رخسار ماده
- (۲) ای که پس از هلاک من پای نهی به خاک من
- (۳) ای چشم جان را توپیا آخر کجا رفتی بیا
- (۴) تا من در این سرایم این در ندیده بودم

۱۱.۶. کدام بیت، وزن دوری دارد؟

عشقش به روی دل در معنی فراز کرد
سر و دستار نداند که کدام اندازد
کلاهداری و آیین سروری داشت
نقشش به حرام از خود صورتگر چین باشد

- (۱) صنعت مکن که هر که محبت نه راست باخت
- (۲) ای خوش دولت آن مست که در پای حریف
- (۳) نه هر که طرف کله کج نهاد و تند نشست
- (۴) هر کاو نکند فهمی زین کلک خیال انگیز

۱۱.۷. وزن کدام بیت دولختی (دوری) است؟

یا وقت بیداری غلط بودهست مرغ بام را
وین آب زندگانی از آن حوض کوثر است
عشق‌بازی دگر و نفس پرستی دگر است
نایب عیسی است ماه رنگرز شاخسلار

- (۱) امشب سبک‌تر می‌زنند این طبل بی‌هنگام را
- (۲) این بوی روح پرور از آن خوی دلبر است
- (۳) هر کسی را نتوان گفت که صاحب‌نظر است
- (۴) خانه مانی است طبع چهره‌گشای بهار

۱۱.۸. وزن کدام بیت متفاوت است؟

هرچه به من رسد ز تو دولت خویش دائمش
روز ستاره تا سحر تیره به آه گردن است
هیچ کسی راز دلم خود خبری می‌نشود
تا شده چشم مست تو هوش‌ربای عاشقان

- (۱) هر نفسم فراق تو وعده به محنتی گند
- (۲) شب همه بی‌تو کار من شکوه به ماه گردن است
- (۳) اشک دوان هر سحری از دلم آرد خبری
- (۴) با همه لاف زیرکی بی‌خبرم ز خویشتن

۱۱.۹. وزن کدام بیت دولختی (دوری) است؟

زاغ سیه بر دو بال غالیه آمیخته
جز ناله‌های زار چه آرد هوای نای؟
امروز یکی نیست که بر صد گرید
خوش نویدی دادهای اما نمی‌آری به جای

- (۱) چوک ز شاخ درخت خویشتن آویخته
- (۲) از دیده گاه پاشم درهای قیمتی
- (۳) دی بر سر مردهای دو صد شیون بود
- (۴) گفته‌ای هرجا که می‌بینم فلان را می‌کشم

(خارج ۱۸۵)

۱۱.۱۰. کدام بیت در وزن دوری «— ل — ل — ل — ل — ل —» سروده شده است؟

پروازمان داد مردی از آسمان‌ها فراتر
شاید که چو وابیتی خیر تو در این باشد
مرا چو زر نبود چاره ناله و زلی است
به حیرت اندر از کار چون تو مسکینم

- (۱) مرغان پرسته بودیم پرواز را برده از یاد
- (۲) غم‌تاک نباید بود از طعن حسود ای دل
- (۳) شنیده‌ام که زر کارها چوزر گردد
- (۴) چه نعمتی است تورا تابه شکر آن کوشی؟

(خارج ۱۸۶)

۱۱.۱۱. مکث میان مصraig در وزن دوری، در کدام گزینه مشاهده می‌شود؟

که ز دوستی بمیریم و تورا خبر نباشد
خمار و مست ولی سخت بی‌قرار تو بودم
عمر شد و نمی‌شود نقش تو از خیال من
چواز میان چمن بوی آن کلله برآید

- (۱) نه طریق دوستان است و نه شرط مهربانی
- (۲) نسیم زلف تو پیچیده بود در سر و مغزم
- (۳) رفت دل و نمی‌رود آرزوی تو از دلم
- (۴) نسیم در سر گل بشکند کلله سبل

(خارج ۱۸۷)

۱۱.۱۲. کدام بیت وزن دوری ندارد؟

کاو میزان نطق است این دیگران عیالش
بحری که نزل جان فکند پیکر سخاوش
نایب عیسی است ماه رنگرز شاخسلار
گر تو نمی‌پستدی تغییر کن قضا را

- (۱) خاقانی از ثابت نو ساخت خوان معنی
 - (۲) صدری که قدر کان شکند جوهر سخاوش
 - (۳) خانه مانی است طبع چهره‌گشای بهار
 - (۴) در کوی نیکنامی مارا گذر ندادند
- پایه
بازدهم

که ز تلخی تو جان را همه طعم شکر آید
که دو چشم از پیامش خوش و پر خمار بادا
دو هزار در ز رحمت ز بهشت باز گردد
بشو از این محاسب عدد و شمار دیگر

تا چند باشیم از بی نصیبان
با اهل نوح مرسل طوفان چه کار دارد
اثر مهر در رخش پیداست
ریحان برافشان از برگ نسرین
با ماه طلعت خورشید گو متاب

دود صبر نه درمان اوست
(۲) که فداش شوم
(۴) دوا ندارد

با توجه به دوری بودن اوزان مصروعهای زیر، کدام گزینه به ترتیب جاهای خالی را به درستی تکعیل می‌کند؟
(الف) بی خبرند زاهدان
(ب) چون این گره گشایم
(۲) از می لعل عافیت - صد گره آید به تم
(۴) شاد بتوش و خوش گذر - دیوانه شوم من

نه خود پرستم که می پرستم (مفاعلنفع مفاعلنفع)
لشکر خنیش برختن مزن (فاعلاتنفع فاعلاتنفع)
درکش و برکش درده و بستان (مفتعلنفع مفتعلنفع)
چشمی و صدمه جانی و صد آه (مستفعلنفع مستفعلنفع)

سرمه شب سوده شد از تک جولان او
مرهم این ریش پاره پاره ندانست
درباب ضعیفان را در وقت توانایی
هر شربت عذبم که دهی عین عذاب است
تا کی کند سیاهی چندین درازدستی
(۴) چهار (۳) سه (۲) دو

یاجام باده یاقصه کوتاه
ناخدای استبداد با خدای آزادی
هر جا که می نگرم گویی که در نظری
مواخذت نکند هیچ کس حبیبان را

قوت او می گند بر سر ما تاختن
بی خبر است عاقل از لذت عیش بیهشان
دل به تو لا یق که تو آن دلی آن دل
شاخ شود پای گروب، برگ شود دست زن
(۴) صفر - یک (۳) سه - چهار

۱۱۱۳. وزن کدام بیت متفاوت است؟

- (۱) ز ملامت نگریزم که ملامت ز تو آید
- (۲) به دو چشم من ز چشمش چه پیام هاست هر دم
- (۳) چون نظر کنی به بالا سوی آسمان اعلا
- (۴) همه نقدها شمردی به وکیل در سپردی

۱۱۱۴. کدام بیت در وزن دوری معادل بیت زیر سروده شده است؟

ای منع من آخر بر خوان جودت

- (۱) دریاکشان غم را از موج خون مترسان
- (۲) ماه تا آفتاب روی تو دید
- (۳) ستبل برانداز از طرف بستان
- (۴) با سرو قامت شمشاد گومروی

۱۱۱۵. کدام عبارت کامل کننده بیت زیر از لحاظ وزنی است؟

- چند نصیحت گند بی خبرانم به صبر
- (۱) تو درمان ندارد
 - (۳) صدا می زنیم

۱۱۱۶. با توجه به دوری بودن اوزان مصروعهای زیر، کدام گزینه به ترتیب جاهای خالی را به درستی تکعیل می‌کند؟

الف) بی خبرند زاهدان

(۱) بر همه کس گشته حرام - کمتر شود فراقم

(۳) جور مکش به هر زمان - از بی کسی بمیرم

۱۱۱۷. وزن کدام بیت در مقابل آن نادرست است؟

- (۱) نه خرقه پوشم که باده نوشم
- (۲) سنبيل سیه بر سمن مزن
- (۳) باده صافی خرقه صوفی
- (۴) جانا چه گویم شرح فراقت

۱۱۱۸. چند بیت از ایات زیر دارای وزن همسان دولختی است؟

- الف) در ره معراج او چشم فلک نور یافت
- ب) درد دلم را طبیب چاره ندانست
- ج) دانم گل این بستان شاداب نمی‌ماند
- د) گر خمر پیشست است بربیزید که بی دوست
- ه) سلطان من خدا را زلفست شکست ما را
- (۱) یک (۲) دو

۱۱۱۹. کدام بیت در وزن همسان دولختی سروده نشده است؟

- (۱) ما شیخ و واعظ کمتر شناسیم
- (۲) در محیط طوفان زا ماهرانه در جنگ است
- (۳) از بس که در نظرم خوب آمدی صنمای
- (۴) اگر ز خاک محبان غبار برخیزد

۱۱۲۰. در ایات زیر به ترتیب چند هجای کشیده، باید بلند به حساب بیایند؟

- الف) ما نتوانیم و عشق پنجه در انداختن
- ب) خرقه بگیر و می بده باده بیسار و غم بیر
- ج) من به تو اولی که تو آن منی آن من
- د) فاخته گر در چمن ذکر تو گوید به صوت
- (۱) دو - سه (۲) سه - سه

۱۱۲۱. وزن کدام بیت دوری را می‌توان به دو گونه تقسیم‌بندی هجایی کرد؟

با او چه باید گفت وقتی لشکرم خالی است
در بستر مرداب چه حاجت به تکاپوست
بهتر که آرزو نکنند آفتاب را
در مجلس خود منشان پهلوی کسی مارا

- (۱) چاپک‌سواری نامهای خونین به دستم داد
- (۲) از کوشش بیهوده خود دست کشیدم
- (۳) خفاش‌های قلعه تاریک ذهن شهر
- (۴) ترسم به زبان آید بی خود گلهای از تو

(خارج ۱۸۲)

۱۱۲۲. در کدام گزینه، تقطیع هجایی بیت زیر درست نشان داده شده است؟

دانم چه‌ها کرد خواهی ای شعله با خرسن من،

«جانا رخم زرد خواهی جانم پر از درد خواهی

- (۱) - ل - / ل - / ل - / ل - / ل - ---
(۲) - ل - / ل - / ل - / ل - / ل - ---
(۳) - ل / ل - / ل - / ل - / ل - ---
(۴) - ل / ل - / ل - / ل - / ل - ---

- (۱) - ل - / ل - / ل - / ل - ---
(۲) - ل - / ل - / ل - / ل - ---

(خارج ۱۸۳)

۱۱۲۳. وزن کدام بیت «فعالات فاعلات فعالات» است؟

گردم از مشک زند خاطر او عاطر (خوتبو) نیست
که از او به هم برآری همه وقت خلق مارا
که کس نیافت به حکمت علاج سودا را (تصدیع: زحمت)
عشق توانه آخر شوق توانه غایت

- (۱) هر که رانتش خط و حال تو در خاطر نیست
- (۲) چه رها کنی به شوخی سر زلف دلربا را
- (۳) طبیب شهر چه تصدیع می‌دهد مارا
- (۴) ای ابتدای دردت هر درد را نهایت

۱۱۲۴. کدام دو بیت را می‌توان به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد؟

بر که توان نهاد دل تاز تو واستانمش
نه صبر در فراقش زین بیشتر توان کرد
گر به جانان آشنا بی از جهان بیگانه باش
شمداد خرامان کن تاباغ بیارایی

- (الف) دست به جان نمی‌رسد تا به تو برفشانمش
- (ب) نه حسرت وصالش از دل به در توان کرد
- (ج) من نمی‌گویم که عاقل باش یا دیوانه باش
- (د) ساقی چمن گل را بی روی تو رنگی نیست

(۴) ج، د

(۳) ب، د

(۲) الف، ج

(۱) الف، ب

۱۱۲۵. وزن کدام بیت با «تو قدر آب چه دانی که در کنار فراتی» یکسان است؟

که من بهشت بدیدم به راستی و درستی
یکی به سکه صاحب عیار مانرسد
ور از طلب بشیتم به کیته برخیزد
شراب و شاهد شیرین که رازیانی داد

- (۱) هر آن کست که ببیتد روا بود که بگوید
- (۲) هزار نقد به بازار کاینات آرند
- (۳) آگر روم ز پیاش فته‌ها برانگیزد
- (۴) برو معالجه خود کن ای نصیحت‌گوی

۱۱۲۶. کدام ایات دارای وزن (دوری) شبیه به یکدیگرند؟

کایی پی دل‌جویی بر خاک شهیدات
بگذار تا بچینم برگی ز بوستان
شیر که پای بند شد تن بدهد به رویه
بی خویشتنم کردی بوی گل و ریحان‌ها

- (الف) آن روز قیامت را برپای کند ایزد
- (ب) ای بوستان خوبی خارم ز بی‌نوایی
- (ج) جور بکن که حاکمان جور کنند بر رهی
- (د) وقتی دل سودایی می‌رفت به بستان‌ها

(۴) الف، د

(۳) الف، ب

(۲) ب، د

(۱) ج، ب

(خارج ۹۹)

۱۱۲۷. وزن عروضی مصراع «چشم تعاشای خلق در رخ زیبای اوست» با کدام مصراع همسان است؟

تا در نظر نیاید زیانگار چیزیم
در صید نظریازان بگشاده کمیش بیین
این روش تازه را تازه بتاگردیای
دل‌ها مسخر ساخته کشورستانی را ببین

- (۱) گر مرد رهی باخبر از نالة دل باش
- (۲) خوشنی از دانه اشکم گهری پیدا نیست
- (۳) قطع نظر ز دشمن ما کرد چشم دوست
- (۴) تا به جفایت خوشم ترک جفا کرده‌ای

(خارج ۹۹)

۱۱۲۸. همه ایات در وزن همسان دولختی سروده شده‌اند، به جز

تا در نظر نیاید زیانگار چیزیم
در صید نظریازان بگشاده کمیش بیین
این روش تازه را تازه بتاگردیای
دل‌ها مسخر ساخته کشورستانی را ببین

- (۱) زان پرده می‌گشاید دلیتند نازنیتیم
- (۲) هرگوشه کمیش کرده ابروی کماندارش
- (۳) تا به جفایت خوشم ترک جفا کرده‌ای
- (۴) قامت به ناز افراد خلقی ز پا انداخته

(انسانی ۱۴۰۰)

و که تو در کنار گل من به میان آشتم
اول به سر دویدم آخر ز پا فتادم
از تنگدلی با در و دیوار به جنگم
مپتد بدین روزم مگذار بدین حالم

(انسانی ۱۴۰۰)

۱۱۲۹. کدام بیت «فاقد» وزن دوری (همسان دولختی) است؟

- (۱) تا تو به گلشن آمدی با همه درکشاشم
- (۲) در وادی محبت دانی چه کار کردم
- (۳) تاخیل غمت خیمه زد اندر دل تنگم
- (۴) ای کعبه مقصودم وی قبله آمالم

۱۱۳۰. وزن کدام مصraig در مقابل آن «غلط» آمده است؟

- (۱) راز همه کرد افشا ننموده رخ زیبا (مفعول مفاعیل مفاعیل فعلون)
- (۲) نشستم از سر زلفش ولی به روز سیاهی (مفاعیل فعلاتن مفاعیل فعلاتن)
- (۳) امشب ای زلف سیه سخت پریشان شدهای (فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن)
- (۴) دوش ز دست رقیب ساغر می خوردهای (مفععلن فاعلن مفععلن فاعلن)

(انسانی ۱۴۰۰)

تحفهای کز غم فرسنی نزد ما هردم فرست
از بس که دیر ماندی چون شام روزه داران
او سرسپرده می خواست من دل سپرده بودم
ماه اگر حلقه به در کوفت جوابش کردم
به پیام آشنایی بنوازد آشنا را

(۴) ب، ه ۳) ب، د

۱۱۳۱. کدام ایيات، در بردارنده مفهوم «انتظار» است؟

- (الف) مابه غم خوکرده ایم ای دوست مارا غم فرست
- (ب) ای صبح شب نشینان جانم به طاقت آمد
- (ج) یک عمر دور و تنها، تنها به جرم این که
- (د) شب چو در بستم و مست از می نابش کردم
- (ه) همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی

(۱) الف، ج ۲) الف، ه

۱۱۳۲. وزن کدام بیت «دوری» است؟

- (۱) باز آی و بر چشم نشین ای دلستان نازنین
- (۲) نعیم هر دو جهان پیش عاشقان به جوی
- (۳) زاهد از ما به سلامت بگذر کاین می لعل
- (۴) به شوق چشمه نوشت چه قطرهای که فشاندم

قرابت معنایی

۱۱۳۳. کدام بیت با بیت زیر هم مفهوم است؟

- سلسله موی دوست حلقه دام بلاست
- (۱) از قید عشق بلبل ما خوش نوا شود
 - (۲) هر که را می نگرم حلقه بیرون در است
 - (۳) هر که در این دره گرفتار نیست
 - (۴) از دایره عشق تو بیرون نهیم پای

۱۱۳۴. کدام ریاعی با بیت زیر تناسب مفهومی ندارد؟

- هان ای دل عبرت بیسن از دیده عبر کن هان
- (۱) آن قصر که با چرخ همی زد پهلو دیدیم که بر کنگره اش فاختهای
 - (۲) زان پیش که نه خیمه افلک زندند در عالم جان برابر ش بنشستند
 - (۳) این کهنه ریاط را که عالم نام است بزمیست که وامانده صد جمشید است
 - (۴) آن قصر که جمشید در او جام گرفت بهرام که گور می گرفتی همه عمر

۱۱۳۵. همه ابیات با یکدیگر تناسب تصویری دارند، به جز

زان سفر دراز خود عزم وطن نمی‌کند
تانگویی که اسیران کمتد تو کماند
در حلقهای زلف او دل خانومان‌ها ساخته
دل فته شد بر زلف تو ای فته ایام دل

- (۱) تا دل هرزه‌گرد من رفت به چین زلف او
- (۲) هر خم از جعد پریشان تو زندان دلی است
- (۳) جان در بلای زلف او تن مبتلای زلف او
- (۴) صورت نبند ای صنم بی زلف تو آرام دل

۱۱۳۶. کدام بیت با بیت زیر هم مفهوم است؟

تا بر تو عرضه دارد احوال ملک داره
می‌دهد مارا خبر از عالم بالاشراب
که واقف است که چون رفت تخت جم بر باد
که جام باده بیاور که جم نخواهد ماند
ستگ بر آینه زن آب بقارا دریاب

- «آینه سکندر جام می‌است بنگز»
- (۱) دست چون از دامن مینای می‌کوته کنیم
 - (۲) که آگه است که کاووس و کی کجا رفتند
 - (۳) سروه مجلس جمشید گفته‌اند این بود
 - (۴) دیدن آینه سد ره اسکندر شد

۱۱۳۷. کدام بیت با بیت زیر هم مفهوم است؟

کند ناز وز تو پوشید سخن
آتش امان نمی‌دهد آتش پرسست را
دل در خم زلف دلستان تو نهم
که این خانه دارالامانی خوش است
وان رنگ رخش که بر سمن ناز کند

- «چو دل برنه‌ی بسر سرای کهن»
- (۱) دنیا به اهل خویش ترجم نمی‌کند
 - (۲) سر بر در خاک آستان تو نهم
 - (۳) برو رخت در خانه فقر نه
 - (۴) وصف لب او سخن چو آغاز کند

۱۱۳۸. قضای عاطفی کدام گزینه متفاوت است؟

پیوند روح کردی پیغام دوست دادی
از بس که دیر ماندی چون شام روزه‌داران
باز ای سپیده شب هجران نیامدی
چندگه تابه سحر همچو چراغ افروزم

- (۱) ای باد بامدادی خوش می‌روی به شادی
- (۲) ای صبح شب‌نشیتان جانم به طاقت آمد
- (۳) باز امشب ای ستاره تابان نیامدی
- (۴) آخر ای چشمه خورشید یکی رو بتمای

۱۱۳۹. کدام بیت با بعد تعلیمی بیت زیر هم مفهوم است؟

ای صاحب کرامت شکرانه سلامت
چگونه‌اند اسیران مستند آنجا
که حال زار غریبان غریب می‌داند
پرسش حال دوستان گاه به گاه کردن است
دلجویی حبیب به صد دل برابر است

- «ای زلفش آمدی ای باد حال دل‌ها چیست
- (۱) غریب نیست اگر حال ما نمی‌دانی
 - (۲) گاه به گاه پرسشی کن که زکات زندگی
 - (۳) دلگیر نیستم که دل از دست دادم

۱۱۴۰. کدام بیت با بیت زیر هم مفهوم است؟

ای دوست شکر خوش تر یا آن که شکر سازه
کی ماه به حسن چون تو والا باشد؟
نقاش وجود این همه صورت که بپرداخت
مطبوع‌تر ز قدت سرو سهی نخیزد
شمسي ندام یا قمر حوری ندام یا پری

- «ای دوست شکر خوش تر یا آن که شکر سازه
- (۱) کی ماه به حسن چون تو والا باشد؟
 - (۲) نقاش وجود این همه صورت که بپرداخت
 - (۳) مطبوع‌تر ز قدت سرو سهی نخیزد
 - (۴) هرگز نیاید در نظر نقشی ز رویت خوب‌تر

تیپ‌شناسی تست‌های ترکیبی آرایه

تو این بخش، قصد داریم چهار تیپ رایجی رو که تو سوالات ترکیبی آرایه وجود داره، بررسی کنیم و از هر کدام یه نمونه هم ببینیم تا با آمادگی بیشتر و دید بازتری با تست‌های آرایه مواجه بشیم.

الف) آرایه در گزینه

در این تیپ سوالات، یک بیت را در صورت سؤال می‌بینی و در هر گزینه، یک یا چند آرایه.
یک تا پنج آرایه در هر گزینه قرار داده می‌شود.
بهترین روش حل تست، ود گزینه است.

نمونه تست: آرایه‌های بیت «تا با کمان ابرو بنشست در گعنینم / در خون خویش بنشاند از تیر دلنشینم»، گدام است؟ (خارج ۹۸)

- (۱) استعاره، مجاز، تلمیح، ایهام
(۲) تشبیه، جناس، کنایه، ایهام
(۳) جناس، تشبیه، ایهام تناسب، مجاز

پاسخ: گزینه (۲)

تشبیه: کمان ابرو (ابرو مانند کمان است). / جناس: کمان و کمین / کنایه: «در خون نشستن» کنایه از کشته شدن / ایهام: دل نشین: ۱. در دل فرورفته ۲. مطلوب و دوستداشتی

ب) آرایه در سؤال

در این تیپ سوالات، چند آرایه را در صورت سؤال می‌بینی و در هر گزینه یک بیت.
حداقل دو آرایه در صورت سؤال قرار داده می‌شود.
بهترین روش حل تست، ود گزینه است.

نمونه تست: در همه ایيات، آرایه‌های «کنایه» و «ایهام»، هردو، وجود دارند؛ به جز

کرز نسیمش به دماغم همه بمو تو رسد
که لاله می‌دمد از خون دیده فرهاد
که عنان دل شیدا به کف شیرین داد
خداآوندا نگه دارش که بر قلب سواران زد

- (۱) من به بمو توام ای دوست هواخواه بهار
(۲) ز حسرت لب شیرین هتوز می‌بینم
(۳) من همان روز ز فرهاد طمع ببریدم
(۴) خیال شهواری پخت و ناگه شد دل مسکین

پاسخ: گزینه (۳)

ایهام: — / کنایه: «طمع ببریدن» کنایه از ناگمید شدن است. / «عنان به کسی دادن» کنایه از اختیار دادن است.

بررسی سایر گزینه‌ها: گزینه (۱) ایهام ← بو: ۱. رایحه ۲. آرزو، امید / کنایه ← «هواخواه کسی بودن» کنایه از طرفدار کسی بودن است. گزینه (۲) ایهام ← شیرین: ۱. معشوق فرهاد ۲. نوعی مژه / کنایه ← «لاله از خون دمیدن» کنایه از گریستان بسیار است. گزینه (۴) ایهام ← قلب: ۱. میانه سپاه ۲. دل / کنایه ← «خیال پختن» کنایه از آرزوی چیزی را داشتن است.

ج) آرایه مقابله گزینه

در این تیپ سوالات، در هر گزینه یک بیت می‌بینی و مقابله آن یک یا دو آرایه.
معمولًا دو آرایه در مقابله هر گزینه قرار داده می‌شود.
بهترین روش حل تست، ود گزینه است.

نمونه تست: آرایه‌های مقابله همه ایيات کاملاً درست است؛ به جز

اینقدر بازنمایی که دعا گفت فلاست (ایهام تناسب، حسن تعلیل)
که تو انگشت‌نمایی و خلائق نگرانست (ایهام، کنایه)
سخن تلخ نباشد چو برآید به دهانت (افراق، حس‌آمیزی)
که تو زیباتر از آنی که کتم وصف و بیانت (لف و نشر، استعاره)

- (۱) ای رقیب ار نگشایی در دلبتده رویم
(۲) نه من انگشت‌نماییم به هواهاری رویت
(۳) گر تو خواهی که یکی را سخن تلخ بگویی
(۴) در اندیشه ببستم قلم و هم شکستم

پاسخ: گزینه (۱)

حسن تعلیل: — / ایهام تناسب ← بازنمایی: ۱. نشان دهی (معنی درست) ۲. باز کنی (تناسب با در / معنی نادرست)

بررسی سایر گزینه‌ها: گزینه (۲) ایهام ← نگران: ۱. مضطرب ۲. نگاه‌کننده / کنایه ← «انگشت‌نمای بودن» کنایه از مشهور بودن به چیزی است. گزینه (۳) افراق ← شیرینی دهانت آنقدر زیاد است که سخن تلخت را هم شیرین می‌کند. / حس‌آمیزی ← سخن تلخ گزینه (۴) لف و نشر ← اندیشه و وهم: لفها، وصف و بیان: نشرها / استعاره ← در اندیشه (اضافه استعاری)

د) الفبایی

در این تیپ سوالات، چند آرایه را در صورت سؤال می‌بینی و چند بیت که به ترتیب الفبا آمده‌اند، باید بیتها را بر اساس آرایه‌های مشخص شده، مرتب کنی. حداقل سه آرایه و سه بیت در سؤال قرار داده می‌شود. بهترین روش حل تست، رد گزینه است.

نمونه تست: آرایه‌های «اغراق، تشبیه، حسن تعیل، کنایه» به ترتیب، در کدام گزینه آمده است؟ (انسانی ۹۹)

- که بر خار و خس ما هر کفی ساحل تواند شد
شیرین ز شکرخند تو چون کنج دهن شد
از تازگی خط تو تقویم که ن شد
هر وحشی که با من دیوانه رام شد
 DAG جگر لالهستان ناف ختن شد
- (الف) تو کزستنگین رکابی لنگری، سامان کشتی کن
(ب) کامست شکرین باد که هر رخنه‌ای از دل
(ج) ریحان که رخ گلشن از او تازه و تربود
(د) شد شوق من به الفت لیلی یکی هزار
(ه) بسوی خوش آهوی تو بردشت گذر کرد

- (۴) ه، ب، د، ج، الف (۳) د، ج، ب، ه، الف (۲) د، ه، ب، الف، ج (۱) ج، د، الف، ب، ه

پاسخ: گزینه (۳)

اغراق (بیت د): هزاران برابر شدن شوق / تشبیه (بیت ج): «تو» به «ریحان» تشبیه شده و از آن برتر هم دانسته شده است. / حسن آمیزی (بیت ب): شکرخند / حسن تعیل (بیت ه): علت سیاهی گل لاله از ناف آهوی تو بود. / کنایه (بیت الف): «ستگین رکاب» کنایه از غافل است.

آزمون آرایه‌های ادبی

۲۴۶۸. ترتیب توالی ایيات زیر بر اساس آرایه‌های «ایهام - مجاز - لف و نشر - متناقض‌نما - اغراق» کدام است؟ (انسانی ۹۴)

- من بیهشته را نمی‌خواهم به غیر از گوی دوست
کس به جز گوی تحمل نکند چوگان را
تو که نقد جان ندادی ز غمش چگونه رستی؟
کشتی و زنده ساختی ای تو خدای عاشقان
کس نیابد ز دهان تو نشان، یک سر موی
- (الف) من نشاطی را نمی‌جویم به جز اندوه عشق
(ب) دل من تاب سر زلف تو دارد آری
(ج) تو که ترک سر نگفتی ز پیش چگونه رفتی
(د) گشت فراق و وصل تو مرگ و بقای عاشقان
(ه) تو به هنگام سخن گر نشوی موی شکاف

- (۴) ب، ج، ه، د، الف (۳) ب، ج، ه، د، الف (۲) د، ب، ج، الف، ه (۱) ه، ج، د، الف، ب

۲۴۶۹. در بیت «دامن دوست به دست آر و ز دشمن بگسل / مرد یزدان شو و فارغ گذر از اهرمنان» همه آرایه‌های ادبی کدام گزینه یافت می‌شود؟ (انسانی ۹۵)

- (۱) کنایه، جناس، استعاره، تضاد
(۲) متناقض‌نما، کنایه، تلمیح، جناس
(۳) تضاد، جناس، اسلوب معادله، استعاره
(۴) جناس، استعاره، تشبیه، متناقض‌نما

۲۴۷۰. اگر ایيات زیر را به ترتیب داشتن آرایه‌های «تشبیه، حسن تعیل، مجاز، استعاره مصرحه و اسلوب معادله» از بالا به پایین مرتب کنیم، کدام گزینه درست است؟ (انسانی ۹۵)

- آبی به سر آتش من زن که نجوشم
آفتایی است که در پیش سحابی دارد
شع را فاتوس پندارد که پنهان کرده است
که بسوی عنبرسا را دمید از آن گلزار
دورم ز خویشتن کرد با صد هزار خواری
- (الف) خون دلم از حسرت یک جام به جوش است
(ب) ماه خورشید نمایش ز پس پرده زلف
(ج) دل گمان دارد که پوشیده است راز عشق را
(د) مگر گشوده در جان هوای آن سر کوی
(ه) شاخ گلی که آبش از جزوی دیده دادم

- (۴) ه، د، الف، ج (۳) ب، د، الف، ه، ج (۲) ب، ه، د، الف، ج (۱) د، الف، ه، ج، ب

۲۴۷۱. آرایه‌های بیت «از بس که با جان و دلم ای جان و دل آمیختی / چون نکهت از آغوش گل بُوی تو خیزد از گلم» کدام‌اند؟ (انسانی ۹۱)

- (۱) استعاره، تشبیه، تشخیص، جناس، مجاز
(۲) استعاره، مراعات‌نظیر، جناس، ایهام، کنایه
(۳) تشبیه، کنایه، تشخیص، ایهام، حسن آمیزی
(۴) مراعات‌نظیر، ایهام تناسب، نفمه حروف، تضمین

۲۴۷۲. کدام آرایه‌ها در بیت «ذره را تابود هفت عالی، حافظ / طالب چشمه خورشید درخشان نشود» وجود ندارند؟ (انسانی ۸۸)

- (۱) استعاره و تشبیه (۲) ایهام و تناسب
(۳) تشبیه و حسن تعیل (۴) نفمه حروف و تشخیص

۲۴۷۳. در بیت «از چنگ غم خلاص تمذا کنم ز دهر / کافغان به نای حلق چوارغن (نویعی ساز) در آورم» کدام آرایه‌های ادبی «تماماً» یافت می‌شود؟ (انسانی ۹۱)

- (۱) استعاره، ایهام، تضاد، مجاز
(۲) ایهام تناسب، حسن تعیل، مجاز
(۳) تشخیص، ایهام، تشبیه، کنایه
(۴) تشخیص، تشبیه، استعاره، ایهام تناسب

۲۴۷۴. آرایه‌های بیت «طبع تو سیر آمد از من جای دیگر دل نهاد / من که را جویم که چون تو طبع هر جاییم نیست» کدام است؟ (انسانی ۹۰)

- (۱) تشبیه، مجاز، کنایه، جناس
(۲) تشبیه، استعاره، تشبیه، حسن تعیل
(۳) کنایه، جناس، حسن تعیل، مراعات‌نظیر

۲۴۷۵. چنانچه ابیات زیر را به لحاظ دارا بودن آرایه‌های «حسن تعلیل، توصیع، جناس ناقص، مجاز، تشبیه» از بالا به پایین مرتب سازیم، کدام ترکیب درست است؟ (انسانی ۸۹)

به که به دیده جا دهم تازه رسیده تو را
برکش آواز و بیس از بلبل خوش گوی گروی
چنگ نمی‌توان زدن زلف خمیده تو را
عنبر ذقن (چانه) است یا سمن بوی من است
زان است که هر کس دهنش پاره گند

(۴) ه، د، الف، ب، ج

(۳) ه، د، الف، ب، ج

الف) قطره خون تازه‌ای از تو رسیده بر دلم
ب) اندرین فصل گل افshan جایه طرف جوی جوی
ج) قامتم از خمیدگی صورت چنگ شد ولی
د) شکرشکن است یا سخن‌گوی من است
ه) پیش دهنست پسته ز تنگی زده لاف

(۱) د، ه، الف، ج، ب

(۲) د، الف، ه، ب، ج

(انسانی ۹۰)

۲۴۷۶. ترتیب درست ابیات به دلیل داشتن آرایه‌های «کنایه، حس‌آمیزی، اغراق، اسلوب معادله و استعاره کنایی» کدام است؟

سنگ بر شیشه نه طارم مینا زده‌ام
می‌توان بخشید اگر سنگی به چاه افکنده‌ایم
بوی یوسف را ز پیراهن شنیدن مشکل است
اشک کباب موجب طفیان آتش است
و گرنه چشم شبنم سیر از گلزار کسی گرد

(۴) د، ج، الف، ه، ب

(۳) ه، د، الف، ب، د، ج

الف) ساقی ام کرد، چنان مست که هنگام ساعع
ب) هر دو عالم چیست تا ما قیمت یوسف کنیم
ج) هرچه جز معشوق باشد، پرده بیگانگی است
د) اظهار عجز پیش ستمگر ز ابله‌ی است
ه) مگر در دامن خورشید اندازد سر خود را

(۱) ب، ج، الف، د، ه

(۲) ب، د، ج، الف، ه

(انسانی ۹۱)

۲۴۷۷. آرایه‌های بیت «دھر سیه کاسه‌ای است ما همه مهمنان او/بی‌نفعکی تعییه است در نمک خوان او» کدام است؟

- (۱) کنایه، تشبیه، پارادوکس، استعاره
(۲) کنایه، ایهام تناسب، تضاد، تشخیص
(۳) تشبیه، پارادوکس، مراعات‌نظری، ایهام تناسب

- (۱) کنایه، تضاد، اسلوب معادله
(۲) استعاره، کنایه، ایهام، تشخیص

(انسانی ۸۹)

۲۴۷۸. آرایه‌های بیت زیر، کدام است؟

مرغ شب لال شوی، بانگ تو بیدارم کرد

(۴) کنایه، استعاره، ایهام

(۳) تضاد، حسن تعلیل، تشخیص، مراعات‌نظری

اوصل او خواب خوشی بود که می‌دیدم دوش

(۱) ایهام، تشخیص، حسن تعلیل

(۲) استعاره، حسن تعلیل

(انسانی ۸۶)

کز چاکران پیر مغان کمترین مت
آخر به رغم دشمنم ای دوست دست گیر
زیرا که نیست جز سخن راست دلپذیر
جانی مصور است در آینه ضمیر

۱) چل سال بیش رفت که من لاف می‌زنم

۲) در زیر بار عشق تو از پادرآمدم

۳) با من مگوی جز صفت سرو قامت

۴) دایم ز عکس عارض مه‌پیکرت مرا

(انسانی ۸۷)

من از عشق، مجنون صحرانشیتم
یک عمر از این تمثاخون در چگر توان زد
برخیز پی جلوه که برداری ام از خاک
که وصف شهر سبارابر سلیمان گفت

(۱) تو در حسن، لیلای خرگنشیتی

(۲) گر بوسه‌ای توان زد یاقوت آن دولب را

(۳) خاک سر راهت شدم ای لعبت چالاک

(۴) چرا به سر نتهد هدهد صبا افسر

(انسانی ۹۲)

ورنه، هرگز گل و نسرين ندمد ز آهن و روی
همی رای شمشیر و تیر آیدش
تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی
گندم از گندم بروید جو ز جو

(۱) روی جانان طلبی، آیته را قابل ساز

(۲) هنوز از دهن بسوی شیر آیدش

(۳) دست از مس وجود چو مردان ره بشوی

(۴) از مکافات عمل غافل مشو

(انسانی ۹۱)

۲۴۸۲. اگر ابیات زیر را به ترتیب داشتن آرایه‌های «اغراق، ایهام تناسب، متناقض‌نها، اسلوب معادله و تشبیه برتر» مرتب کنیم، کدام گزینه درست است؟

که به بازار غمت جای خریدار نهاند
خاصه وقتی که شود رهزن هشیاری چند
از سرو گذشته است که سیمین بدن است آن
چو سیل از سر گذشت این راچه می‌ترسانی از باران
ز بس که هر سر مویم چو نیشتر می‌گشت

الف) چه نشاطی است ندانم سر سودای تو را
ب) مست هشیار ندیده است کسی جز چشمت
ج) در سرو رسیده است ولیکن به حقیقت
د) تصحیح‌گوی را از من بگوای خواجه دم درکش
ه) شب فراق تو در خون خویش می‌ختم

(۴) ه، ب، ج، الف، د

(۳) ه، الف، ب، د، ج

(۲) الف، د، ج، ب، ه

(۱) الف، ج، ب، د، ه

بدایع الواقعی در موضوع تاریخ است. ۱۰۵۲ حبیب‌السیر در تاریخ و سرگذشت حاجی‌بابای اصفهانی نیز سفرنامه‌ای خیالی است.

توجه: از آنجا که تنها کتاب فقهی معرفی شده در کتاب‌های علوم و فتون کتاب جامع عباسی است، به سادگی سوال قابل حل بود.

۱۰۷۰ **بررسی موارد نادرست:** مجالس المؤمنین ← قاضی نورالله شوستری / جامع عباسی ← شیخ بهایی / محاکمة اللغتين ← امیر علی‌شیر نوایی

۱۰۷۱ **دیباچه عیار دانش** ← نثر مصنوع - احسن التواریخ ← نثر بیتابین - عالم‌آرای عباسی ← نثر ساده

۱۰۷۲ **ورود لغات مربوط به مذاهب و آداب و رسوم هندوان به شعر فارسی در دوره سپک هندی:** است، نه قرن نهم و دهم!

۱۰۷۳ **سبک آثار صورت سؤال**: شرفنامه بدیلیسی ← ساده (از کتبی که در خارج از ایران و در کشور عثمانی تگاشته شد)، محبوب القلوب ← مصنوع (اتری از میرزا برخوردار فراهی)، احسن التواریخ ← بیتابین (یعنی دارای تتری است ته چندان ساده و ته چندان دشوار از حسن بیگ روملو)، کتب داراشکوه ← ساده (تگاشته شده در کشور هند)

۱۰۷۴ **مفهوم مشترک:** بی‌اعتباری و بی‌ارزشی شاعر برای بار و دیگران

بررسی سایر ایات: ۱ بدون یار هیچ لذتی فایده ندارد. ۲ باید دست به کار شد تا به امور مهم رسید و در این راه ممکن است انسان از اعتبار بیفتاد اما ارزشمند است.

۱۰۷۵ **مفهوم مشترک:** ناراحتی شاعر از بی‌فایده بودن

بررسی سایر ایات: ۱ گره گشایی با دست تهی ۲ گره دل رانمی‌توان گشود درد عشق چاره ندارد. ۳ شاعر در بند تعلقات دنیا نیست.

۱۰۷۶ **مفهوم مشترک:** در فراق و دوری، اگر عاشقان آسیب بیتابند عجیب نیست.

بررسی سایر ایات: ۱ در فراق یار، نقش و خاطر او وجود دارد. ۲ شاعر هجران را ترجیح می‌دهد زیرا معشوقش خوش‌اخلاق نیست. ۳ شاعر همیشه به یاد یار است حتی در هجران.

۱۰۷۷ **مفهوم مشترک:** خوشی‌های دنیا، سختی و تلخی در پی دارند.

بررسی سایر ایات: ۱ سختی‌ها به خوشی متجر می‌شوند. ۲ عاشق از وصل یار بیشتر می‌سوزد. ۳ دنیا زودگذر است، کلام ماندگار است.

۱۰۷۸ **مفهوم مشترک:** تغییرات آسمان از شوق دیدار یار است (چشمک زدن ستاره‌ها در صورت سؤال و سپیده زدن صبح)

۱۰۷۹ **مفهوم مشترک:** تقدیر آسمانی بالاها و امتحانات فراوانی دارد و فرار از آن ممکن نیست.

بررسی سایر ایات: ۱ اگرچه قضا حتمی است اما تدبیر و دعا نیز لازم است. ۲ زیبایی یار در جهان غوغایی کند. ۳ بی حاصل بودن، انسان را از ملامت دیگران آزاد می‌کند.

پایه یازدهم درس یازدهم

۱۰۸۰

تیغ	ب	ذ	ث	ز	ب	غ
-	ل	-	ل	ل	-	
فاعلن						
ریغ	ذ	ب	ز	ظ	ذ	غ
-	ل	-	ل	ل	-	

۱۰۸۱

من	د	ل	ز	غ	ل	ت
-	ل	ل	-	ل	-	

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ مستفعل مفعولن (مفعول مفاعیلن) ۲ مفعولن فاعلن ۳ مستفعلن فعالن (مفعول فاعلان)

۱۰۵۲ **آوردن جمله‌های طولانی**: جزء ویژگی‌های نثر هندی است. کاربرد «مر» از ویژگی‌های خراسانی است.

۱۰۵۳ **جامع عباسی**: اثری از شیخ بهایی در فقه است که در ایران نوشته شده است. کتب داراشکوه در هند، «شرفنامه بدیلیسی» در عثمانی و «بدایع الواقعی» در ماوراءالنهر نوشته شد.

۱۰۵۴ **رشحات عین‌الحیات** در عرفان اثر علی بن حسین واعظ است. استفاده از آیات، احادیث و عبارات عربی رواج بیشتری یافت و در آرایه تلمیح نمودار شد.

۱۰۵۵ **حبیب‌السیر و احسن التواریخ** به نثر بیتابین هستند.

۱۰۵۶ **مراد از نشر مرسل** در این دوره، همان نثر مرسلی نیست که امثال بلعمی می‌نوشتند و در نثر مرسل این دوره لغات و عبارات عربی زیاد است و آمیختگی با نظم وجود دارد.

۱۰۵۷ **کتب داراشکوه هند**: «شرفنامه بدیلیسی: عثمانی / بداعی الواقعی: ماوراءالنهر در دوره صفویه از نثر مصنوع در فرمانها و متشارات و دیباچه کتاب‌ها استفاده می‌شد.

۱۰۵۸ **دیباچه آثاری**: مثل شرفنامه بدیلیسی و عیار دانش به نثر مصنوع است.

۱۰۵۹ **در نثر این دوره استفاده از لغات ترکی و مغولی زیاد بود** نه لغات عربی، بقیه ویژگی‌های گزینه‌ها در قسمت ویژگی‌ها در کتاب درسی ذکر شده است.

۱۰۶۰ **در جهت نهادیته کردن فرهنگ تشیع گام برداشت.**

۱۰۶۱ **تابع اضافات: ناظمان متأنظم سخن پیرایی**: پیرایه‌بندان سلسله‌معنی‌آرایی / اوایل حال حضرت خاقانی جنت‌مکانی - مطابقت صفت و موصوف: طبقه علیه / ممالک محروسه

۱۰۶۲ **در تابع اضافات: نظریه ۱۱**: هیچ کدام از ویژگی‌های نثر سبک هندی را دارا نیست.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ مطابقت صفت و موصوف (اموال نفیسه) + جمع بستن با «ات» (باغات) + اطناب ۲ کاربرد وجه وصفی (صلازده، درآمده) + اطناب ۳ مطابقت صفت و موصوف (طبقه علیه) + تابع اضافات (ناظمان متأنظم سخن پیرایی و پیرایه‌بندان سلسله‌معنی‌آرایی)

۱۰۶۳ **فقط نویسته احسن التواریخ نادرست ذکر شده است: حسن بیگ روملو**

۱۰۶۴ **بررسی عبارت‌های نادرست**: ۱ نثر مصنوع این دوره حلاوت و فخامت نثر فتنی را ندارد. ۲ تابع اضافات در مقام تمجید از بزرگان بود و به تقلید از عربی نبود.

۱۰۶۵ **پدیدآورندگان و موضوع آثار: رشحات عین‌الحیات**: (اثر علی بن حسین واعظ کاشفی): عرفان / جامع عباسی (اثر شیخ بهایی): فقه / عالم‌آرای عباسی (اثر اسکندر بیگ ترکمن): تاریخ / مجالس المؤمنین: زندگی‌نامه

۱۰۶۶ **در این نوع تست‌ها شباهت گزینه‌ها کمک شایانی به انتخاب گزینه صحیح خواهد کرد. بین گزینه‌های ۱ و ۲ و ۴ تنها تفاوتی که به خوبی می‌توان از آن سود جست: کلمه «دیباچه» است. می‌دانیم که دیباچه شرفنامه بدیلیسی دارای نثر مصنوع و خود کتاب شرفنامه به نثر ساده است و طبق ترتیب خواسته شده در صورت سؤال، به راحتی گزینه ۲ قابل تشخیص است.**

بررسی ترکیب در سایر گزینه‌ها: ۱ عباس‌نامه ← مصنوع / عیار دانش ← در کتاب درسی صرفاً دیباچه آن را مصنوع ذکر کرده‌اند و در مورد خود کتاب مطلبی نیامده است. / محبوب القلوب ← ساده ۲ محبوب القلوب ← ساده / احسن التواریخ ← بیتابین / دیباچه عیار دانش ← مصنوع ۳ شرفنامه بدیلیسی ← ساده / تذکرة شاه طهماسب ← ساده / احسن التواریخ ← بیتابین

۱۰۶۹ **جامع عباسی اثر شیخ بهایی در موضوع فقه، کتاب رشحات عین‌الحیات از علی بن حسین واعظ کاشفی در موضوع عرفان و مجالس المؤمنین نوشته قاضی نورالله شوستری در موضوع زندگی‌نامه نوشته شده‌اند.**

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ اسرار التوحید در موضوع عرفان، تذکرة الالیاء در خصوص زندگی عرقاً و چهارمقاله در خصوص چهار علیه روز یعنی دبیری، شاعری، نجوم و پژوهشی بحث می‌کند. ۲ مرصاد العباد در موضوع عرفان و

ف	ت	ط	ي	ل	ط	ف	د	ر	و	د	ي	ا	ب	ز	ل	ف	ت	ب	ش	ن	د	ر	م	ا
-	-	U	U	-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
فاعلاتن						مفاعلن						فاعلاتن						مفاعلن						
ر	م	د	ا	ن	ب	ث	ل	ز	د	ي	س	ب	ش	ن	ا	م	ي	ب	پ	ب	پ	ی	ب	پ
-	-	U	-	U	-	U	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-
فاعلاتن						فعلات						فاعلاتن						فعلات						

۱۰۹۲ ۱ وزن بیت گزینه‌ها: (مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل)
از اوزان همسان است ولی سایر بیت‌ها دولختی هستند. بررسی سایر گزینه‌ها:

- ۲ مفعول مفاعیل // مفعول مفاعیل (مستفعل مفعول)
- ۳ مفعول فاعلاتن // مفعول فاعلاتن (مستفعل فاعلن
- // مستفعل مفعولن) ۴ مفتعلن فاعلن // مفتعلن فاعلن
- فعولن // مستفعلن فعولن) ۵ مفتعلن فاعلن // مفتعلن فاعلن

۱۰۹۳ ۱ وزن بیت گزینه‌ها از دو لخت (مفعول مفاعیل // مفعول
مفاعیل) تشکیل شده است.

ذر شہر	را کسی کی	پہ را ہش یا د	ب می بی	نہ نم
-	-	ل	ل	-
مقاعیلن		مفقول	مقاعیلن	مفقول

۱۰۹۴. ۴) بیت گزینه «۴» بر وزن «مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن» و از اوزان همسان دولختی است.

۱۰۹۵. ۲) الگوی هجایی رکن آخر «مفهول»: — است.

فر	یگ	رین	رین بگذر
-	-	-	

۱۰۹۶ وزن بیت گزینه^{۱۱}: «مفععلن فاعلن // مفععلن فاعلن» است و این وزن دو لختی تهها به شکل «چهارتایی - سهتایی» قابل تقسیم است، ولی سایر بیت‌ها به دو شکل تقسیم می‌شوند هم «چهارتا - سهتا» و هم «سهتا - چهارتا». بررسی سایر گزینه‌ها: **۱۲** مفعول مفاعیلن // مفعول مفاعیلن» یا «مستفعل مفعولن // مستفعل مفعولن» **۱۳** و **۱۴** «مفعول فاعلاتن // مفعول فاعلاتن» یا «مستفعلن فاعلون // مستفعلن فاعلون»

۱۰۹۷ بیت گزینه ۳، تابع وزن (فعولن فعالون فعالون) است و همان محسوب می‌شود. بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ (مفهول فاعل‌ان)

ا	ح	چ	ب	ک	ر	م	ش	ن	ی	س	ل	م
-	-	U	-	U	-	-	-	-	U	-	U	-

د	و	ج	ن	م	د	ط	ل	ب	و	ص	ل	د	و	س	ت
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

دیست	یا	ت	ذس	ذر	ذم	هر	گ	گل	آن
-	-	۱۱	-	-	-	-	۱۱	-	-

194

ن	گ	ش	خ	س	م	ث	ی	ی	ن	گشت
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

-	و	-	-	و	و	-	-	و	X	-	و	و	-
-	و	-	-	و	و	-	-	و	-	-	و	و	-

دیده هایی، نتایج مصوّر ایجاد شده از اختبارات شاعر استفاده شده است.

۱۰۸۲. ۳ هر دو عبارت این گزینه از وزن «مستفعل فعال» (مفعول فاعلاتن) تشکیل شده‌اند. سایر گزینه‌ها از یک وزن مفعول فاعلاتن (مستفعل فعالون) و یک وزن مفعول مفاعیلن (مست فعل مفعول) تشکیل شده‌اند.

می	فہر	ند	کو	ن	کو	ھر
-	-	-	U	U	-	-
گینز	ن	یا	خ	ی	کل	زین
-	-	-	U	U	-	-

جست	ب	نی	ما	ئی	قی	بر
-	U	-	-	U	U	-
ند	گ	حت	صی	ن	د	چن
-	U	-	-	U	U	-
روز	ب	ید	تا	ن	ه	ما
-	U	-	-	U	U	-

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ «گر برود جان ما» مفتولن فاعلن است، سایر موارد «مفتولن مفاعلن» است. ۲ همه بر وزن «مفتولن مفاعلن» هستند. ۳ همه بر وزن «فاعلاتن فاعلن» هستند.

۱۰۸۵. ۳) فقط عبارت‌های «بگو که نیست چنین» و «که رنگ ریخته بود» وزن متفاوتی دارند. (مفاعلن فعلی)

دی	خواه	د	بسی	کی	هر	ل	د
-	-	ا	-	ا	-	ا	ا
ذت	من	کی	رز	سن	شد	ک	ن
-	-	ا	-	ا	-	ا	ا
فاعلات				فعالات			

۱۰۸۷ ۱. فقط وزن عبارت «گر متزلتی دارم» نادرست است. گر متزلتی
دارم: مفعول، مفاعبلن (مستفعل، مفعولن)

نوع دیگر وزن عبارت «ج» ← مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن / نوع دیگر وزن «هـ» ← مفعول مقاعيلن مفعول مقاعيلن

فم	عش	م	جا	ر	مو	من
-	-	ل	-	ل	-	-
فاعلاتن				مفول		
س	را	ش	هـ	بـ	قـ	سـ
-	-	اـ	-	اـ	-	-

۱۰۹۰ وزن گزینه «۱» «مفععلن مفععلن فاعلن» و همسان است: در www.tanbih.com

۲ مفاعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن **۳ مفاعلن فعالن مفاعلن فعالن**

- ۱۱۴۴.** از جای شدن: کنایه از عصبانی و خشمگین شدن است.

۱۱۴۵. دیده از چیزی برگرفتن: بی اعتنایی کردن

۱۱۴۶. بجهده: کنایه از گریختن از حادثه و لنگر بتهده: کنایه از اقلامت کردن و ساکن شدن است. این دو کنایه با هم تضاد معنایی دارند در حالی که در سایر گزینه‌ها تضادی دیده نمی‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) دم بر نیاوردن: کنایه از سخن نگفتن / قدم بر نداشتن: کنایه از حرکت نکردن ۲) درخت بی بر: کنایه از بی ثمر بودن و مفید واقع نشدن ۳) خانه بی در: کنایه از خلل یافتن، نفوذ پذیر بودن (زاده بی علم خانه بی در است کنایه از تقوای انسان نادان خلل پذیر است). ۴) دامن فراهم چیدن کنایه از گوشه‌گیری / دفتر شستن: کنایه از نابود کردن آثار

۱۱۴۷. نعل در آتش داشتن کنایه از بی قراری و اضطراب و تشویش فراوان

۱۱۴۸. انسان از خشم گاهی دندان به دندان فشار می‌دهد. - کباده چیزی کشیدن به معنای ادعای آن چیز است.

۱۱۴۹. شرگران بودن: کنایه از بی اعتنایی و توجه نداشتن است. بی سروپا گدای آن جارا / سرز ملک جهان گران بینی ← معنی: در سرزمین عشق عارفان درویش را نسبت به پادشاهی جهان بی اعتنا می‌بینی.

۱۱۵۰. **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱) محبوب هستی ۲) خود را نابود می‌کنی ۳) ترسیدم

۱۱۵۱. مهر بر لب داشتن ← سکوت کردن / حلقه بر گوش بودن ← مطیع بودن

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) ناراحتی و غم ۲) کناره‌گیری و گوشه‌گیری ۴) منتظر بودن

۱۱۵۲. چهار مورد نادرست است. گردن گذاردن: اطاعت کردن، پذیرفتن امری / سر کشیدن: طغیان (سرک کشیدن: فضولی) / چهار تکبیر زدن (نماز میت خواندن برای چیزی): صرف نظر کردن / عنان گران کردن: متوقف شدن، ایستادن

۱۱۵۳. گل از خار برآوردن، خار از پا برآوردن و پا از گل برآوردن هر سه به معنای رفع گرفتاری و مشکل است.

۱۱۵۴. «سعفص» و «کلمن» قسمت‌هایی از حروف «ايجد» هستند که ترتیب الفبای قدیم بوده است و کلمن قبل از سعفص قرار داشته است.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) ظالم، بی‌رحم و جفاکار بودن ۲) با شوق رفتن ۴) ظلم و ترویر

۱۱۵۵. **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱) سرتاپیدن: بی‌توجهی کردن ۳) سیاهی از دل زدودن: رفع موانع معنوی ۴) بال و پر داری: تعلق دنیابی داری و خودت را به حساب می‌آوری.

۱۱۵۶. **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱) لغزیدن با (اشتباه و خطأ کردن) ۲) پیش آموزگار نشاندن (وادار کردن به آموختن و عبرت‌آموزی) ۳) زرد روی شدن (شرمته و مأیوس شدن)

۱۱۵۷. **بررسی عبارت‌ها:** ۱) عذاب کشیدن: نیش در استخوان رفتن ب) بدnam بودن: انگشت‌نمایی ۲) قناعت: دیده سیر داشتن ۵) به بادرفتن: نابود شدن

۱۱۵۸. در بیت گزینه ۲، استعاره هست: اما هیچ کنایه‌ای وجود ندارد.

بررسی سایر گزینه‌ها: ۱) پای در دامن آوردن کنایه از گوشه‌گیری و ساکن شدن / سر از آسمان گذشتن: کنایه از پیشرفت ۳) دامن کسی گرفتن و گردد کسی گشتن کنایه از توجه داشتن به کسی ۴) بازار کسی را شکستن کنایه از بی‌ارزش کردن و از رونق انداختن

۱۱۵۹. این گزینه در وزن حمامی است و مشخص است که واقعاً می‌گوید بند زره مرا باز کن. **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱) سرخ کردن روی (سرپلندی) سرخ کردن گردن (کشته شدن) ۲) سر کسی زیر گرد آوردن (مغلوب کردن) ۳) گیاه بام شو (جلب توجه نکن)

۱۱۶۰. سر به پای چیزی نهادن: با تمام وجود دنبال آن رفتن و پیگیری کردن دست از جزئی شست: کنایه از نهادن و توجه، به آن جزو.

۱۱۶۱. **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱) آن روی کار بالا است: کنایه از خراب بودن اوضاع ۲) دسته گل به آب دادن: خطأ و اشتباه بزرگ کردن ۳) دست و پا گم کردن: دچار اضطراب شدن

۱۱۶۲. پای آبله ماندن: کنایه از رنج و سختی کشیدن

۱۱۶۳. زبان در کشیدن: کنایه از سکوت کردن